

Prosocijalno ponašanje i altruizam

Osnovi socijalne psihologije, 5. novembar 2024.

Za Anikin dug i lep život

 Upiši **858** i posalji SMS na **3030**
Cena poruke je 200 rsd (PDV se ne naplaćuje)

 Upiši **human858** i posalji SMS na **455**
Cena poruke je 20 CHF

UPLATI NA RAČUNE:
DINARSKI: 160-6000000732571-65
DEVIZNI EUR: 160600000073290242
IBAN: RS35160600000073290242
SWIFT/BIC: DBDBRSBG

HUMANITARNA FONDACIJA
BUDI HUMAN - Aleksandar Šapić
jednaka šansa za sve

Zašto ljudi pomažu?

Da li je svako pomaganje altruističko?

PROSOCIJALNO PONAŠANJE – ponašanje usmereno na dobrobit drugih

- Pojam uključuje niz ponašanja poput pomaganja, saradnje, deljenja, doniranja...

ALTRUIZAM - želja da se pomogne drugoj osobi čak i ako to uključuje gubitke koje pomagač mora podneti.

- *Da li pravi altruizam zaista postoji?*

Prosocijalno ponašanje i altruizam

- *Da li je altruizam...*
 - Genetski programirani instinkt?
 - Naučen?
- **Tri vrste objašnjenja prosocijalnog ponašanja i altruizma:**
 - Evolucijski mehanizam
 - Recipročno pomaganje
 - Nesebično pomaganje

EVOLUCIONA PSIHOLOGIJA

Altruizam - genetski determinisano ponašanje koje je *adaptivno* u datim sredinskim uslovima tj. povećava verovatnoću opstanka

- Oni koji pomažu drugima imaju veću šansu za opstanak i veću šansu da ostave brojno potomstvo
- *Ako je najvažniji cilj da osiguramo sopstveno preživljavanje, zašto bismo pomagali drugima?*

EVOLUCIONA PSIHOLOGIJA

Altruizam - genetski determinisano ponašanje koje je *adaptivno* u datim sredinskim uslovima tj. povećava verovatnoću opstanka

- Oni koji pomažu drugima imaju veću šansu za opstanak i veću šansu da ostave brojno potomstvo
- *Ako je najvažniji cilj da osiguramo sopstveno preživljavanje, zašto bismo pomagali drugima?*

Tri objašnjenja:

- Selekcija srodnika – pomažemo biološkim srođnicima da bismo održali svoje gene
- Norma uzajamnosti – pružanje pomoći povećava verovatnoću da će i nama biti pružena pomoć u budućnosti
- Učenje socijalnih normi

EVOLUCIONA PSIHOLOGIJA

Tri objašnjenja:

1. **Selekcija srodnika** – pomažemo genetskim srodnicima, jer tako omogućavamo dalje prenošenje i naših gena
2. **Norma uzajamnosti** – pružanje pomoći povećava verovatnoću da će i nama biti pružena pomoć u budućnosti
„You scratch my back I'll scratch your back “
3. **Učenje socijalnih normi**
 - Za pojedinca je adaptivno da nauči **socijalne norme**, jer tako ima veću verovatnoću preživljavanja
 - Altruizam je samo jedna od važnih socijalnih normi koja postoji u svakom društvu

Teorija socijalne razmene

- Ljudi se ponašaju u skladu sa procenjenom koristi, odnosno **upoređuju dobiti i gubitke** koje bi imali ako izvrše neku akciju
- NE POSTOJI pravi altruizam kao nesebično pomaganje!
- **NAGRADA/DOBIT OD ALTRUIZMA**
 - Dobijanje materijalnih ili nematerijalnih nagrada (socijalno odobravanje, osećaj lične vrednosti...)
 - Verovatnije da će nama biti pružena pomoć - norma uzajamnosti
 - Norma uzajamnosti postoji, ali **nije genetski određena**
 - Otklanjanje lične nelagodnosti
 - ljudi su uznemireni kada vide drugu osobu kako pati, pa pomaganje redukuje stres
- **GUBICI OD ALTRUIZMA (ULAGANJA)**
 - Fizička ugroženost
 - Bol, nelagodnost
 - Gubitak vremena

HIPOTEZA EMPATIJA-ALTRUIZAM

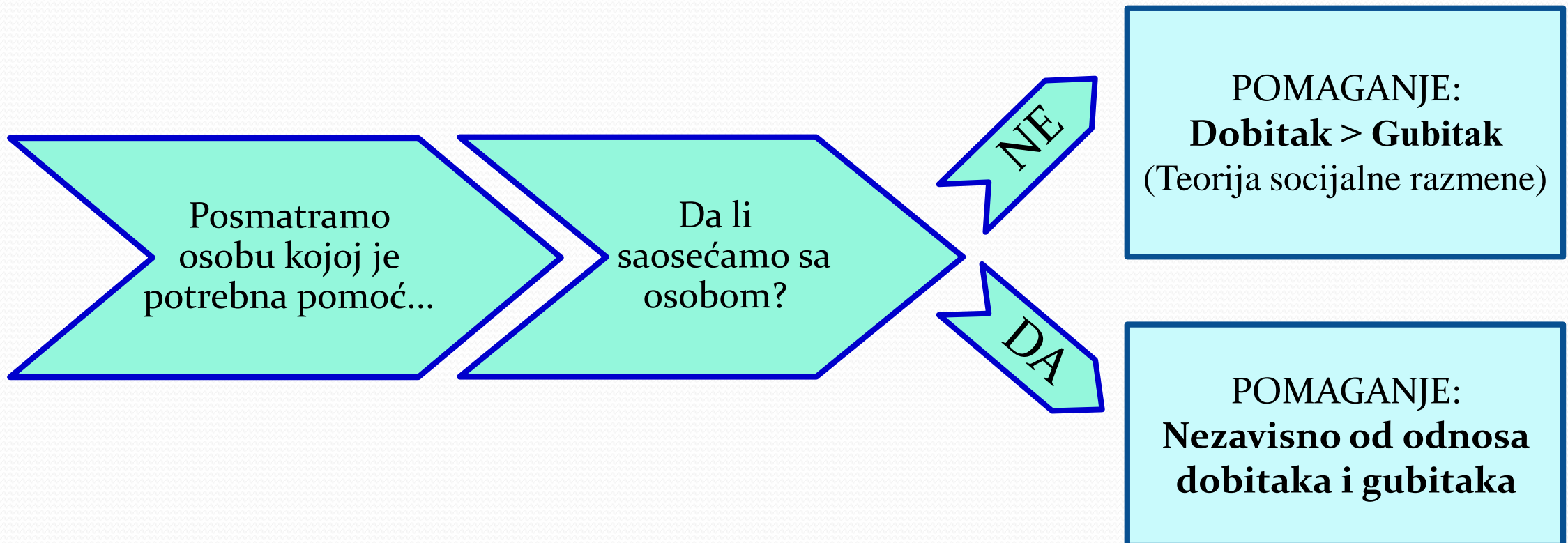
- Batson (1991): **hipoteza empatija-altruizam**
- POSTOJI altruizam kao nesebično pomaganje!
- Pomažemo **ako saosećamo sa osobom**, čak i ako gubici premašuju dobitke

Prikupljanje pomoći u vreme poplava u Srbiji

HIPOTEZA EMPATIJA-ALTRUIZAM

- Batson (1991): **hipoteza empatija-altruizam**
- POSTOJI altruizam kao nesebično pomaganje!
- Pomažemo **ako saosećamo sa osobom**, čak i ako gubici premašuju dobitke

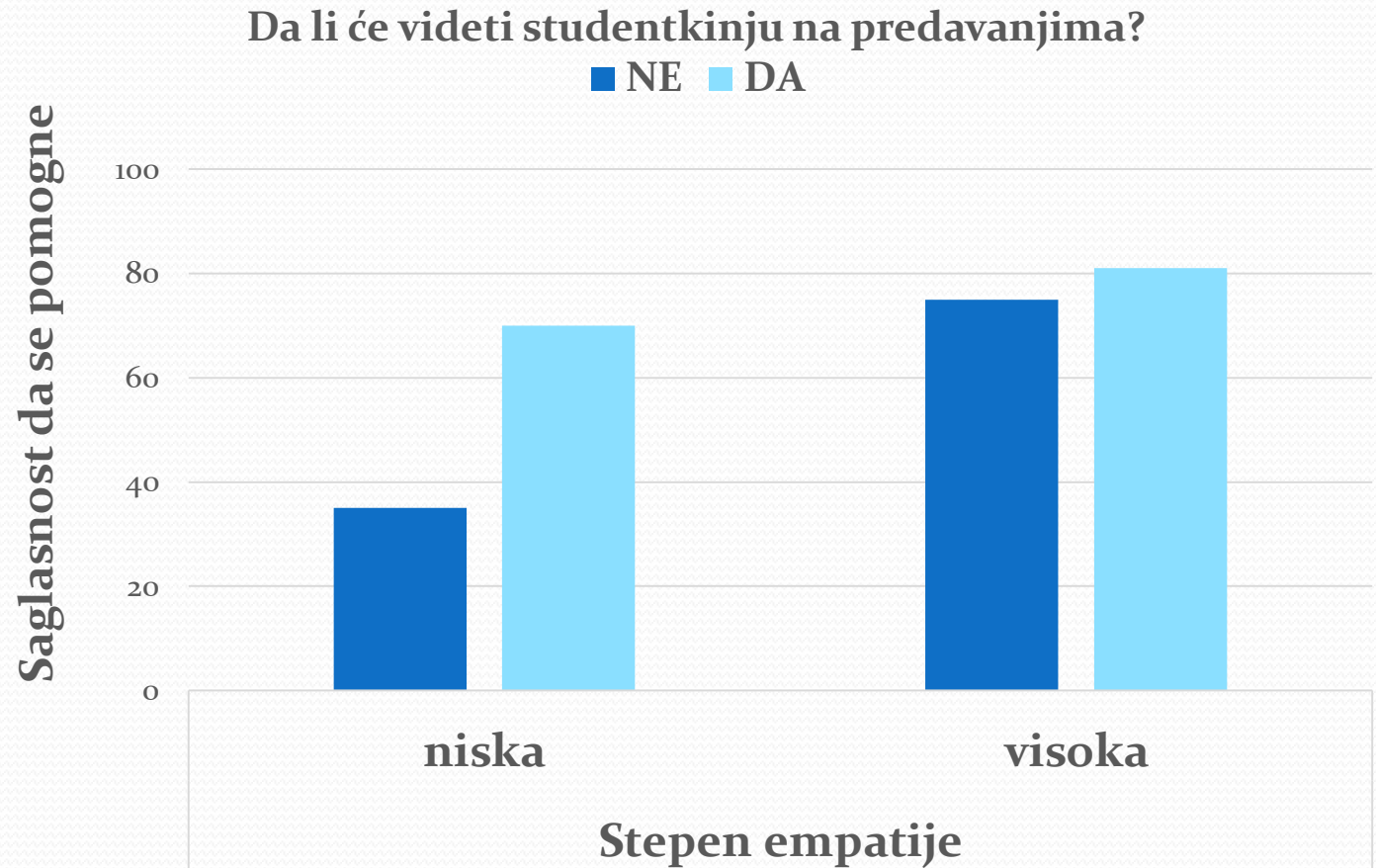

HIPOTEZA EMPATIJA-ALTRUIZAM

- Batson (1991): **hipoteza empatija-altruizam**
- **PROBLEM:** *Kako ispitati prave motive ponašanja?*
 - Kako znamo da je pomaganje zaista altruistično i rezultat empatije?
- **Toi & Batson (1982):**
 - Studenti slušaju radio emisiju o studentkinji sa njihovog fakulteta koja je zbog saobraćajne nesreće završila u invalidskim kolicima. Studentkinja je zbog toga u zaostatku sa gradivom na fakultetu.
 - Variranje stepena **empatije**:
 - Zamislite kako se ona oseća zbog toga što joj se dogodilo.
 - Pokušajte da budete objektivni i da ne razmišljate o tome što joj se dogodilo.
 - Variranje **stepena nelagodnosti** (uvođenje faktora gubitaka):
 - Studentkinja će početi da sluša kurs sa vama.
 - Studentkinja će učiti kod kuće, neće dolaziti na predavanja.
 - *Da li biste želeli da pomognete ovoj studentkinji oko učenja?*

HIPOTEZA EMPATIJA-ALTRUIZAM

- **Toi & Batson (1982):**

- Pravi altruizam postoji kada ljudi dožive empatiju sa patnjom druge osobe!

LIČNI vs. SITUACIONI FAKTORI

Postoje dve grupe faktora koje utiču na verovatnoću pomaganja:

- Karakteristike pomagača
- Specifičnosti situacije (uključujući i karakteristike osobe u nevolji)

LIČNI FAKTORI I POMAGANJE

- **Altruizam kao karakteristika ličnosti**
 - Nema jasnih rezultata
 - Osobe koje su sklonije altruizmu u jednoj situaciji nisu neminovno sklone pomaganju i u drugim situacijama
 - Svako može biti altruista u nekoj situaciji, kao što ni najveći altruista nije sklon pomaganju baš u svim situacijama
 - Više uticaja ima **SITUACIJA** nego karakteristike ličnosti!

LIČNI FAKTORI I POMAGANJE

- **Rodne razlike?**
 - Muškarci su skloniji gestovima junaštva, džentlenskog ponašanja
 - Žene su sklonije pomaganju koje podrazumeva dugotrajnu posvećenost – volontiranje, pomaganje bliskim osobama...
- **Kulturološke razlike, različite socijalne norme**

SITUACIONI FAKTORI I POMAGANJE

- **Raspoloženje**

- *Osećaš se dobro, činiš dobro*

- **Eksperiment:** ispitanik u telefonskoj govornici pronađe (E grupa) ili ne pronađe (K grupa) novčić
- Da li će pomoći osobi kojoj je ispala fascikla?
- Pomoglo je 4% onih koji nisu pronašli novčić; 84% onih koji su pronašli novčić
- **Druga istraživanja:** nije samo uticaj novca, nego i uspeha, dobijanja poklona, prijatne muzike...

- *Osećaš se loše, činiš dobro* – ZAŠTO?

- Krivica – dobra dela poništavaju loša
- Tuga – da bi poboljšali raspoloženje (samo ako nas pomaganje može oraspoložiti)
- **Hipoteza oslobađanja od negativnog raspoloženja** – koja teorija pomagačkog ponašanja predviđa ovo?

SITUACIONI FAKTORI I POMAGANJE

- **Grad naspram sela** – *Ko je altruističniji? Zašto?*
 - Da li ljudi iz grada pomažu kada se nađu na selu i obrnuto?
 - **HIPOTEZA URBANE PRENASELJENOSTI** – u većim sredinama mnogo veći broj draži od kojih ljudi imaju potrebu da se odbrane
 - Gustina naseljenosti važnija od veličine mesta (tj. broja stanovnika)

SITUACIONI FAKTORI I POMAGANJE

- **Karakteristike osobe kojoj treba pomoć**
- **Sličnost** sa osobom kojoj je potrebna pomoć (npr. član naše grupe)
- **Levine, Prosser, Evans, & Reicher (2005):**
 - Svi ispitanici su navijači Mančestera
 - Dok ispitanik ide ka zgradi, pored njega protrčava osoba u majici Mančestera / Liverpula / bez obeležja, saplete se i padne. Počinje bolno da jauče.
 - Da li će ispitanik priskočiti u pomoć?
 - Tri nezavisna procenjivača procenjuju ponašanje ispitanika na 5-ostepenoj skali (od „ne primećuje osobu“ do „zastao je, pomogao i otpratio osobu“)
 - **REZULTATI:** Ispitanici su češće priskakali u pomoć kada je osoba u nevolji nosila dres Mančestera nego u druge dve situacije
- **OBJAŠNJENJE:**
 - Osećaj jedinstva (**sličnosti, zajedništva**) sa ugroženom osobom, mogućnost identifikacije sa osobom
 - Situaciju vidimo kao **lično relevantnu** (To bi moglo i meni da se desi!)

SITUACIONI FAKTORI I POMAGANJE

- **Karakteristike osobe kojoj treba pomoć**
 - **Sličnost** sa osobom kojoj je potrebna pomoć (npr. pripadnost istoj grupi)
 - **Stepen bespomoćnosti** (deca, žene, bolesni...)
 - **Percepcija odgovornosti** osobe za sopstvenu situaciju (atribuiranje odgovornosti)

Slučaj Kitty Genovese

**"37 WHO SAW
MURDER DIDN'T
CALL THE POLICE"**

- The New York Times
March 27, 1964

Nisam hteo da se mešam.

ALL THE CITY'S NEWS DAILY NEWS NEW YORK'S HOMETOWN NEWSPAPER

Kin see Kitty's killer

He asks new trial amid their glares

THE KITTY GENOVESE FILE

PAST This is how the Daily News covered the famous murder case in 1964.

Crowd Applauds As Queens Jury Dooms Moseley

Knifed Barmaid Dies in Mystery

A Nighttime Urge to Slay: Held in Killing of 2 Women

PRESENT Her brothers Vincent (left) and William showed up at Brooklyn Federal Court to confront their sister's killer.

Family sees nightmare in the flesh

MICHAEL DALY

SEE DAILY PAGE 10

EFEKAT POSMATRAČA

Latane & Darley (1970) – Eksperiment:

- Ispitanici su razgovarali sa drugim osobama preko slušalica (svi su bili u odvojenim prostorijama)
- U jednom momentu jedan od sagovornika doživljava epileptični napad
- 3 eksperimentalne situacije:
 - 2 osobe razgovaraju (1 svedok/posmatrač, 1 “žrtva”)
 - 3 osobe razgovaraju (2 svedoka/posmatrača, 1 “žrtva”)
 - 5 osoba razgovara (4 svedoka/posmatrača, 1 “žrtva”)
- Da li će ostali sagovornici pozvati pomoć? Koliko brzo?
- **REZULTAT:** što je manje bilo sagovornika (svedoka), to je brže pozvana pomoć
 - Kad su bila samo 2 sagovornika (1 žrtva i jedan posmatrač) – 85% pozvalo pomoć za 60 sekundi
 - Kad je bilo 5 sagovornika (4 posmatrača) – 31% pozvao pomoć za 60 sec, a 62% za 6 minuta

EFEKAT POSMATRAČA - Što je veći broj posmatrača (svedoka nesreće), to je manja verovatnoća za pomaganjem

Kako ljudi donose odluku da li će intervenisati u slučaju nesreće?

ODLUKA O PRUŽANJU POMOĆI

- Pravne posledice, neugodnost, lična ugroženost...

ZNANJE O TOME KAKO PRUŽITI POMOĆ

PREUZIMANJE ODGOVORNOSTI

- Podela (difuzija) odgovornosti – sa brojem posmatrača se smanjuje verovatnoća da će konkretna osoba preduzeti nešto

TUMAČENJE DOGAĐAJA KAO OPASNOG

- Ignorisanje u mnoštvu (pluralističko neznanje) – pretpostavka da je sve u redu ako ni drugi ne reaguju

PRIMEĆIVANJE DOGAĐAJA

- Žurba, ometenost, urbana sredina (preopterećenost dražima)...

FAKTORI KOJI UTIČU NA VEROVATNOĆU POMAGANJA

LIČNI FAKTORI I POMAGANJE

- Altruizam kao osobina ličnosti? -> Empatija (ali je to faktor situacije)
- Rod pomagača
- Kulturološke razlike (kolektivizam/individualizam); Socijalne norme

SITUACIONI FAKTORI I POMAGANJE

- Karakteristike osobe kojoj je potrebna pomoć (sličnost, atribuiranje uzroka situacije, stepen bespomoćnosti, srodnštvo...)
- Raspoloženje
- Grad naspram sela (primećivanje nesrećnog događaja)
- Dvosmislenost situacije (da li zaista postoji opasnost?)
- Broj osoba koje su prisutne (posmatrača) – difuzija odgovornosti, ignorisanje u mnoštvu
- Percipirani dobici i gubici
- Socijalne norme društva...

Ako je faktor situacije tako moćan u situacijama kada je nekome potrebna pomoć, šta možemo da uradimo?

nell Daily Sun

Ithaca's Only Morning Newspaper

ITHACA, N.Y., Tuesday, September 7, 1993

24 PAGES—25 CENTS

WEATHER

Cool

High: 69°

Details, Page 2

Bystanders Stop Suicide Attempt

By JEFF CARMONA

A Cornell student was hospitalized Sunday evening after he attempted to jump into the Cascadilla Gorge but was restrained by several passers-by, authorities reported.

The male student, whose name is not being released, reportedly ran nude through College town before stopping on the sidewalk of the College Avenue bridge. When he proceeded to climb over the stone railing, some witnesses grabbed and held him to the ground until police arrived.

The episode began shortly after 6 p.m. when the Ithaca Police Department received a telephone call from a friend of the student. The student had just left his apartment, and was depressed and nude, the friend told police.

Moments later the police received numerous calls that a nude male was on the bridge near 400 College Ave., directly north of the Center for Theatre Arts. When officers arrived on the scene, they learned that passers-by had subdued the subject as he attempted to jump, ac-

cording to Sgt. John B. Saul of the Ithaca Police.

The male, 21, was subsequently taken to the Tompkins County Hospital for an evaluation, Saul said. Although officials would not disclose the subject's name, they did confirm that he was registered with Cornell during the last academic year.

The student will not be charged with any crime, Saul said, adding that hospital officials will be responsible for deciding what treatment, if any, the individual might require.

Good Samaritans

Although hundreds of people saw the nude male run through College town toward the bridge, only a handful chose to intervene in the matter, witnesses said.

Saul praised those who helped avert a possible tragedy, saying "they did an outstanding job."

"These people saw a situation and reacted tremendously," Saul added.

Continued on Page 2

Continued from Page 1

Pablo Salanova '96, one of those present at the scene, said he was walking along and saw the nude individual but did not immediately realize what was taking place.

"It didn't really hit me," Salanova said, adding that he decided to intervene when his friends realized that the student was about to jump.

Rob Lee '96, another witness, said he first stood back and watched as the nude student talked with what appeared to be a friend. When the student tried to climb over the railing, the friend grabbed his arm and spectators ran over to assist, Lee said.

Lee and Salanova said they grabbed the student by his arms and held him to the ground until a larger group of bystanders came over to help. Neither individual recalls hearing the nude student say anything to those who subdued him.

The two good samaritans added that they might not have intervened if not for the quick thinking of a third friend who was there. The friend, Gretchen Goldfarb '97, suggested that someone help out when she sensed the nude student was planning to harm himself.

"Something just clicked," Goldfarb said, recalling the point when she started to view the situation as a crisis rather than simply a harmless prank.

Goldfarb added, a recent psychology lesson prompted her to intervene. At a Psychology 101 lecture last Friday, Goldfarb said she was told about the phenomenon of bystander nonintervention.

Prof. James B. Maas, who teaches Psychology 101, explained that bystander nonintervention occurs when a large crowd witnesses an emergency, but no one will offer to help out.

Bystanders rationalize their nonintervention by speculating that "someone else will help" or the incident "maybe is a prank," Maas said.

Maas called those who helped the depressed student "true psychological heroes," adding that education has been shown to help prevent bystander nonintervention.